

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БАС ПРОКУРАТУРАСЫ

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БАС ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ
ЖАНЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар мен басқарушылық қателіктердің, сондай-ақ жауаптылыққа тартуға әкеп соқпайтын өзге де әрекеттердің/әрекетсіздіктердің аражігін ажырату жөніндегі
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
по разграничению
коррупционных правонарушений и управленческих ошибок, а также
иных действий/бездействий, не влекущих привлечение к
ответственности**

Қосшы, 2021

ӘОК 343
КБЖ 67.411
Ш49

ISBN 978-601-7969-47-9

Рецензенттер:

Хан В. В. - Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру институтының арнайы заң пәндері кафедрасының профессоры, з.ғ.к.;

Балғынтаев А.О. - ЕҰУ заң факультеті деканының орынбасары.Л. Н. Гумилев, философия докторы (PhD).

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар мен басқарушылық қателіктердің, сондай-ақ жауаптылыққа тартуға әкеп соқпайтын өзге де әрекеттердің/әрекетсіздіктердің аражігін ажырату жөніндегі әдістемелік ұсынымдар: Ғылыми-практикалық оқу құралы. ҚР БП жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы. – Қосшы, 2020. – 18 б.

Әдістеме сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтың, басқарушылық шешімнің және басқарушылық қатенің мазмұны мен белгілерін ашады. Ғылыми әдебиеттерге жүргізілген талдау, тергеу-сот практикасын зерделеу негізінде авторлар Қазақстан Республикасының мемлекеттік басқару саласындағы басшыларды негізсіз жауаптылыққа тартуды болдырмауға бағытталған басқарушылық қателіктерден сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды саралаудың және олардың аражігін ажыратудың проблемалық мәселелері бойынша ұсынымдар әзірледі.

Әдістеме құқық қорғау және арнаулы органдардың қызметкерлеріне, прокурорларға, судьяларға, мемлекеттік қызмет саласындағы басшыларға, оқытушылар мен ғалымдарға, сондай-ақ кең бейінді заңгерлерге арналған.

ӘОК 343
КБЖ 67.411
Ш49

ISBN 978-601-7969-47-9

Мазмұны

Кіріспе.....	4
Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелерін регламенттейтін нормативтік-құқықтық актілер.....	6
I. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық және басқарушылық қателік ұғымы және белгілері, ұғымдардың аражігін ажырату.....	7
II. Сыбайлас жемқорлық қылмыстардағы аса қажеттілік институты.....	14
Қорытынды.....	18

Кіріспе

Осы әдістемелік ұсынымдар сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар мен басқарушылық қателіктердің аражігін нақты ажыратуға және жауаптылыққа негізсіз тартуды болдырмауға мүмкіндік беретін әдістеме әзірлеу туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2020 жылғы 19 тамыздағы өткен сыбайлас жемқорлыққа одан әрі қарсы іс-қимыл жасасу жөніндегі шаралар туралы мәжіліс қорытындысы бойынша тапсырмасын (13.2-тармағы) орындау мақсатында әзірленді.

Мемлекет басшысы өз сөзінде мемлекеттік қызметкерлердің қылмыстық процеске әрдайым негізді түрде тартылмайтындығы және мұндай фактілер бүкіл мемлекеттік аппараттың жұмыс қабілеттілігіне теріс әсер ететіні туралы мәселеге көңіл бөлді.

«Қылмыстық процестің ауқымына адал, жауапкершілікті өз мойнына алуға қорықпайтын шенеуніктер тартылмауы керек. Мемлекеттік аппарат шешім қабылдаудан қорықпауы керек.»

«Бүгінде біз мемлекеттік қызметкерлер бастама көтермейтін, жауапкершілікті бұлдырататын, шектен тыс әуре-сарсаңға салатын үрдістерді байқап отырмыз.»

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы белсенді күрес формальды іс шараға айналмауы тиіс, жауапты және заңға бағынатын мемлекеттік қызметкерлердің жұмыс сапасына ешқандай әсер етпеуі керек. Сонымен қатар мемлекеттік органдардың қызметіне жөнсіз араласу жойылуы тиіс. Сыбайлас жемқорлық пен басқару бұзушылықтарының ара жігін нақты ажырата білу қажет.»¹

Әрбір басқарушылық шешім сөзсіз тәуекелдерге апарады. Менеджменттің теориясы мен практикасындағы басшының міндеті – бұл тәуекелдерді кез келген жолмен болдырмау емес, мысалы, стратегиялық емес сипаттағы мәселелер бойынша тек тексерілген, қарапайым шешімдер қабылдау, бірақ кез келген шешім қабылдаған кезде оларды алдын ала болжауға тырысу және мүмкін болатын жағымсыз салдарды барынша азайту.

Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің Төрағасы А. Жайылғанованың айтуынша, - «жаңа формациядағы басшыларының құзыреті – стратегиялық көшбасшылық, өзгерістерді басқару, тиімді коммуникация»².

Осындай талаптарға сәйкес келу үшін басқарушылар, басқаларға қарағанда, олардың кез келген заңды басқарушылық шешімі ертең барлық туындайтын салдарымен бірге сыбайлас жемқорлық уәжді ретінде қабылданбайтынына сенімді болуы тиіс.

1 Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаевтың сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәселелері жөніндегі мәжілісте сөйлеген сөзі. 19.08.2020 ж. // Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты. <https://www.akorda.kz>

2 Жайылғанова А. – жаңа формациядағы басшыларға арналған 3 қажетті қасиет // Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің ресми сайты. <https://www.gov.kz/memleket/entities/qyzmet/press/news/details/116838?lang=ru>

Бүгінде мемлекеттік қызметкерлердің осындай қауіптері бар. Және олар негізсіз емес.

Мысалы, Академия жүргізген талдау көрсеткендей, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша соттар елеусіз адамдар санын ақтап шығарған (2016 жылы 10 адамнан 2019 жылы 26 адамға дейін). Бұл ретте олардың арасындағы басшылардың үлесі жыл сайын төмендеп келеді (2016 жылғы 75%-тен 2019 жылы 14%-ке дейін).

Аса қажеттілік институтын қолдану практикасы мүлдем жоқ. Бұл ретте мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманың жетілдірілмегенін ескеріп, көптеген басшылар, мысалы, іс жүзінде орындалмаған жұмыстар үшін жылдың соңында ақша аударып отырып, аса қажеттілік жағдайға тап болуда деп болжауға болады.

Дәлелдемелерді бағалау көбінесе біржақты болады – айыптау бағытында.

Мұның бәрі Мемлекет басшысы атап өткен проблемаларды растайды.

Басқаруда жүйелі проблемалар бар. Мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманың жетілдірілмегендігінен басқа, басқарушылық мінез-құлықты шамадан тыс нақтылау, «мәжбүрлі» пассивтілік, менеджерлердің біліксіздігі, шектеулі мерзімде әртүрлі басқарушылық шешімдердің көп мөлшерін шұғыл түрде қабылдау қажеттілігі, көбінесе мәселені тиісті, жан-жақты зерттемей-ақ жиі кездеседі (қосымша).

Мұның бәрі уәкілетті органдардың сыбайлас жемқорлықты анықтау ниетімен бірге сыбайлас жемқорлыққа ұқсас жекелеген басқарушылық шешімдердің шенеунікке өзінің кінәсіздігін дәлелдеу қиын, бірақ көбінесе мүмкін емес қылмыстық немесе әкімшілік іс жүргізу тақырыбына айналуына ықпал етеді.

Әдістемеде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықты, басқарушылық шешімді, басқарушылық қатенің анықтамалары берілген.

Сондай-ақ сот практикасын, қылмыстық процесс, менеджмент бойынша ғылыми еңбектерді зерделеу, мүдделі мемлекеттік органдардың (Мемлекеттік қызмет істері агенттігі, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі, Ұлттық қауіпсіздік комитеті) және Бас прокуратураның құрылымдық бөлімшелерінің пікірлері негізінде басқарушылық қателіктерден сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың аражігін нақты ажыратуға әрекет жасалды.

Бұдан басқа құқық қолдану практикасының кейбір, барынша тән проблемалары белгіленген тақырып мән-мәтінінде сыбайлас жемқорлық қылмыстар туралы қылмыстық істерді тергеп-тексеру және сотта қарау кезінде назар аудару қажет.

Әдістемелік ұсынымдар басқарушылар үшін де, құқық қорғау органдарының қызметкерлері, ғылыми қоғамдастық, кең бейінді заңгерлер үшін де пайдалы болады.